

Nr 108.

Ankom till riksdagens kansli den 10 maj 1929 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 231, gjorda framställning i fråga om det ordinarie reservationsanslaget till tekniska läroverk m. m., dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående avveckling av tekniska fackskolan för träindustri i Härnösand och upprättande i dess ställe av en förmansskola för träindustri.

(2:a avd.).

I den till riksdagen den 4 januari 1929 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkt 231 av det vid propositionen fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag) föreslagit riksdagen att

dels medgiva, att tekniska elementarskolan i Borås må, på sätt av departementschefen i statsrådsprotokollet angivits, ombildas till ett tekniskt gymnasium;

dels i riksstaten för budgetåret 1929/1930 uppföra det ordinarie reservationsanslaget till tekniska läroverk med oförändrat belopp av 450,000 kronor att jämte erforderligt belopp av å samma anslag uppkomna besparingar fördelas mellan de olika läroverken på sätt av departementschefen i statsrådsprotokollet angivits;

dels till uppehållande av en fjärde parallellavdelning vid tekniska läroverket i Örebro anvisa för budgetåret 1929/1930 ett extra anslag av 24,000 kronor;

dels ock till uppehållande av parallellavdelningar vid tekniska fackskolan i Eskilstuna anvisa för nämnda budgetår ett extra anslag av 6,300 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 15 februari 1929 avlåten proposition, nr 92, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden samma dag, föreslagit riksdagen att

dels medgiva, att tekniska fackskolan för träindustri i Härnösand må, på sätt av departementschefen i statsrådsprotokollet angivits, successivt avvecklas;

dels besluta, att i stället för nämnda fackskola skall från och med läsåret 1929/1930 i samband med tekniska gymnasiet i Härnösand upprättas en förmansskola för träindustri med de uppgifter och den organisation samt under de villkor, som i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i berörda statsrådsprotokoll tillstyrkt av Kungl. Maj:t bestämmas;

dels ock — med ändring därutinnan av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen till 1929 års riksdag framlagda förslag — i riksstaten för budgetåret 1929/1930 uppföra det ordinarie reservationsanslaget till tekniska läroverk med oförändrat belopp av 450,000 kronor, att jämte erforderligt belopp av å samma anslag uppkomna besparingar fördelas mellan de olika läroverken på sätt angives i det statsverkspropositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, dock med den ändring att för tekniska läroverket i Härnösand beräknas 57,950 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till nämnda båda statsrådsprotokoll.

Omorgani-
sation av
tekniska
elementar-
skolan i
Borås.

I två vid 1928 års riksdag väckta, likalydande motioner (I: 137 och II: 259) hemställdes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning av frågan om inrättandet av en textilteknisk fackavdelning vid det tekniska läroverket i Borås och för riksdagen framlägga därpå grundat förslag.

I skrivelse den 15 maj 1928, nr 8 A, anförde riksdagen under punkt 209 med anledning härav följande:

Vad beträffar det i ovanberörda motioner framförda förslaget, vill riksdagen erinra, att frågan om inrättande av en fackskola för textilindustri i Borås sedan lång tid dryftats och varit föremål för ingående utredningar i samband med den lägre tekniska undervisningens ordnande, utan att dock ännu tanken härpå kunnat förverkligas. I likhet med motionärerna håller riksdagen före, att det tekniska läroverket i Borås bör organiseras med särskilt hänsynstagande till textilindustriens behov av ökade utbildningsmöjligheter. Frågan om lämpligaste sättet för ordnande av denna angelägenhet bör därför enligt riksdagens mening göras till föremål för skyndsamt utredning, därvid jämväl synes böra tagas under övervägande, i vad mån någon inskränkning i annat avseende inom skolans verksamhetsområde lämpligen kan komma till stånd. Riksdagen får sålunda uttala sig för en utredning av frågan om vidtagandet av sådana ändringar i organisationen av tekniska elementarskolan i Borås, att behovet av särskild fackundervisning inom den textiltekniska branschen varder behörigen tillgodosedd.

På grund härav anhöll riksdagen det Kungl. Maj:t täcktes vidtaga utredning av frågan om vidtagandet av sådana ändringar i organisationen

av tekniska elementarskolan i Borås, att behovet av särskild fackundervisning inom den textiltekniska branschen varder behörigen tillgodosedd, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill sagda utredning kan giva anledning.

Den av riksdagen sålunda begärda utredningen har i första hand verkställts av *tekniska elementarskolans* styrelse, som i skrivelse den 21 september 1928 framlagt ett förslag, avseende inrättandet av en textilteknisk fackavdelning samt indragning av den byggnadstekniska fackavdelningen, under förutsättning att skolans organisation i övrigt bibehålles.

Styrelsens förslag har följande huvudinnehåll.

En helt ny fackavdelning, benämnd *textiltekniska fackavdelningen*, inrättas med uppgift att giva unga män, som önska utbilda sig för någon gren av textilteknisk verksamhet, dels den allmänt tekniska bildning, som är av nöden för dem, som hava att utöva teknisk ledarverksamhet inom ett industriellt företag, dels även meddela sådan undervisning i textiltekniska läroämnen, som utgör en god grund för lärjungens fortsatta praktiska utbildning inom någon gren av textilindustriell verksamhet och som kan utgöra en god förberedelse för genomgång av högre specialkurser eller dylikt.

För att begränsa tekniska elementarskolans organisation efter tillkomsten av den textiltekniska fackavdelningen skulle den nuvarande byggnadstekniska fackavdelningen indragas. Såsom ett komplement till den textiltekniska fackavdelningen förutsättes inrättandet av en förslagsvis ettårig *högre fackkurs för vävningsindustri och spinningsindustri*. Då denna kurs av vissa angivna skäl ej omedelbart bör organiseras, förklarar styrelsen sig ämna vid en senare tidpunkt, då nödig erfarenhet rörande effekten av berörda textiltekniska fackavdelning vid tekniska elementarskolan vunnits, framlägga de förslag, vartill anledning då kan föreligga.

I avseende å *den textiltekniska undervisningens anordning* har skolans lärarkollegium räknat med att härtill skulle anslås 26—27 veckotimmar. Styrelsen befarar, att en så långt utsträckt fackundervisning ej lämnar tillräckligt utrymme för den gemensamma, allmänt tekniska utbildningen. Det angivna timantalet bör i varje fall enligt styrelsens mening betecknas som ett maximum, utöver vilket särundervisningen under inga omständigheter kan utsträckas. För övrigt anser styrelsen, att bestämmelserna i Kungl. Maj:ts kungörelse den 18 maj 1928 (nr 137) § 4 mom. 2 angående viss differentiering av undervisningen i tekniskt gymnasium böra tillämpas även i avseende å här ifrågavarande differentiering.

Beträffande den textiltekniska fackavdelningen anför styrelsen ytterligare bland annat, att undervisningen bör givas en utpräglat textilteknisk inriktning i den utsträckning, som kan befinnas möjlig, utan att den allmänt tekniska karaktären av studierna förryckes, samt att den textiltekniska fackavdelningen bör organiseras med hänsyn till sin uppgift att

utgöra underlag för fortsatt facklig utbildning under praktiskt arbete såväl som genom högre specialkurser.

I avseende å *behovet av lärarkrafter* förutsätter styrelsen, att den fackliga textilundervisningen i en framtid kommer att uppehållas dels av en huvudlärare likställd med nuvarande lektorer, dels av speciallärare i löne- och anställningshänseende jämförliga med nuvarande extra lärare. Styrelsen anser, att det ej kan förväntas, att kompetenta aspiranter å den blivande lektorsbefattningen omedelbart kunna erhållas och att man därför bör inrikta sig på en relativt lång tids provisorium, under vilken tid undervisningen uppehålls av extra lärare. Samtidigt böra åtgärder vidtagas för att någon ung högskoletekniker kunde förvärva den erforderliga högre specialkompetensen. Från textilindustriellt håll har för detta ändamål redan anslagits ett avsevärt belopp såsom studiestipendium.

Med hänsyn till den föreslagna indragningen av den byggnadstekniska avdelningen skulle lektoratet i byggnadskonst med ritning kunna utbytas mot en eller flera extralärartjänster. Frågan härom anser styrelsen dock ej behöva bliva aktuell, förr än textillektoratet skall besättas.

Under nu angivna förutsättningar, om alltså byggnadsfackavdelningen utbytes mot en textilfackavdelning med viss differentiering, beräknar styrelsen med stöd av förslagsvis uppgjorda timplaner, att *antalet extra lärartimmar* skulle behöva ökas från nuvarande 60 veckotimmar till 85 under höstterminen och 102 under vårterminen eller i medeltal 93 $\frac{1}{2}$.

I avseende å *behovet av lokaler och utrustning* framhåller styrelsen, att de nuvarande lokalerna synas vara tillräckliga samt att för den textiltekniska fackavdelningen ej skulle uppstå nämnvärda krav på maskinell utrustning. Ej heller skulle behovet av särskilda apparater och dylikt kräva nämnvärda kostnader, då den befintliga vävskolans instrument och provsamlings givetvis kunna disponeras. När den ovan berörda högre textiltekniska fackkursen för vävnings- och spinningsindustri i en framtid kommer att upprättas, inträder ett ökat lokalbehov, särskilt i fråga om laboratorier för väveritekniska och spinneritekniska arbeten. Likaså torde behovet av maskinell utrustning vid nämnda tidpunkt göra sig starkt gällande. Beträffande sistnämnda maskinutrustning är det styrelsens fasta övertygelse, att sådan kommer att ställas till skolans förfogande genom industriens försorg.

I en samma den 21 september 1928 dagtecknad skrivelse har styrelsen ifrågasatt en höjning av såväl inträdesfordringar som inträdesålder i samband med omorganisationen.

Skolöverstyrelsen har framhållit, att den tekniska elementarskolan i Borås bör så omläggas, att den bättre än för närvarande kommer att motsvara industriens krav i avseende å såväl allmänt teknisk utbildning som en viss textilteknisk förberedelse till grund för den fortsatta utbildningen genom praktisk verksamhet och eventuella specialstudier längre

fram. I likhet med skolans styrelse anser skolöverstyrelsen, att en dylik åtgärd är synnerligen önskvärd och gagnelig, oberoende av huruvida den föreslagna påbyggnadskursen senare kommer till stånd. Då ifrågavarande omläggning enligt nu föreliggande förslag skulle åstadkommas genom att inträdesfordringarna höjas till ungefär vad som gäller för tekniskt gymnasium och även undervisningen skulle i stort sett bli överensstämmande med den, som avses i tekniskt gymnasium, så kan skolöverstyrelsen icke finna någon lämpligare form för den meromnämnda omläggningen än att skolan ombildas till tekniskt gymnasium. Vid en sådan ombildning skulle visserligen den nuvarande indelningen i fackavdelningar formellt komma att försvinna, men detta synes icke behöva utesluta den åtrådda fackliga inriktningen och undervisningens därav påkallade differentiering. Liknande differentiering har av riksdagen tidigare medgivits beträffande tekniska gymnasiet i Örebro och torde även vara avsedd i Kungl. Maj:ts kungörelse angående inträdesfordringar samt de huvudsakliga grunderna för undervisningen vid tekniska fackskolor och tekniska gymnasier den 18 maj 1928 (nr 137).

Därstädes givna bestämmelser synas överstyrelsen inrymma all den möjlighet till undervisningens differentiering, som i föreliggande fall åstundas såväl i textiltekniskt som kemiskt och maskintekniskt eller i andra avseenden. Det fordras endast, att tillgängliga anslag och övriga förhållanden, alltså lokaler m. m. och lärarkrafter det medgiva. Och på samma gång synes kravet på allmänt teknisk utbildning bli uppfyllt, därigenom att gymnasiet karaktär av allmänt teknisk läroanstalt icke får förryckas. I detta sammanhang uttalar överstyrelsen, att den textiltekniska undervisningens fördelning mellan gymnasiet och den högre fackkursen icke bör göras sådan, att det skulle bli omöjligt för person, som genomgått något av de övriga tekniska läroverken, t. ex. tekniska gymnasiet i Örebro eller Malmö, att vinna inträde i och med fördel genomgå ifrågavarande fackkurser.

I fråga om behovet av lärarkrafter ansluter sig överstyrelsen till skolstyrelsens förslag, dock anser överstyrelsen, att den av skolstyrelsen beräknade ökningen av antalet extra lärartimmar, i medeltal 33 ½ kan något reduceras. Enligt överstyrelsen kan en ökning från nuvarande 60 till omkring 90 veckotimmar anses fullt tillräcklig. Arvodet till extra lärare bör enligt överstyrelsens mening här som vid tekniska läroverken i övrigt beräknas med i medeltal 175 kronor för veckotimme förutom tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg enligt härför gällande bestämmelser.

Skolöverstyrelsens beräkning av kostnaderna för omorganisationen innebär, att antalet extra lärartimmar skulle, såsom förut nämnts, ökas från nuvarande 60 till 90 samt att den nuvarande anslagsposten å 1,000 kronor till materialier och diverse till verkstaden skulle bortfalla men att i stället motsvarande belopp skulle beviljas till höjning med respektive 400 kronor

och 600 kronor av de båda anslagsposterna till böcker, underhåll av samlingar, undervisningsmateriel m. m. samt till materialier och diverse till laborationer. I enlighet härmed skulle, då arvodet till extra lärare beräknas till i medeltal 175 kronor för veckotimme, kostnadsökningen bliva ($30 \times 175 =$) 5,250 kronor. Härtill skulle enligt överstyrelsens förslag komma ett under alla förhållanden såsom behövt ansett anslag å 1,500 kronor till arvode för biträde vid laborationer m. m. Den nu gällande staten för tekniska elementarskolan i Borås slutar å ett belopp av 46,500 kronor. Till detta belopp har överstyrelsen lagt dels förenämnda belopp å 5,250 kronor och 1,500 kronor, dels ock kostnaden för ytterligare 10 veckotimmar, vartill under de senare åren skolan erhållit anslag utom staten, eller 1,750 kronor (10×175), varigenom kostnaden för läroverket efter omorganisationen skulle komma att uppgå till 55,000 kronor. Ehuru enligt överstyrelsens mening omorganisationen bör genomföras successivt, anser överstyrelsen, att den beräknade staten bör tillämpas redan från och med budgetåret 1929/1930, enär statens slutsumma väntas bliva behövt redan sagda år, även om anslagsposten till extra lärare icke behöver tagas i anspråk i sin helhet.

Departementschefen har i allo anslutit sig till skolöverstyrelsens förslag såväl med avseende å skolans omorganisation som beträffande kostnadsberäkningen. Han framhåller särskilt, att den ytterligare utrustning, som kan bliva behövt för den textiltekniska undervisningen i gymnasiet, enligt vad han inhämtat, kräver endast obetydlig kostnad och icke skulle påkalla särskilda anslag av statsmedel, enär representanter för textilindustrin lovat bidra därmed liksom också med den dyrbarare maskinuppsättning, som framdeles behöves för den påtänkta högre kursen.

Fjärde parallellavdelning vid tekniska gymnasiet i Örebro m. m.

Till en fjärde parallellavdelning vid tekniska gymnasiet i Örebro samt till parallellavdelningar vid tekniska fackskolan i Eskilstuna hava även för innevarande budgetår utgått respektive 24,000 kronor och 6,300 kronor. Några särskilda extra anslag hava emellertid icke för ändamålet uppförts å 1928/1929 års riksstat, utan 1928 års riksdag medgav, att berörda båda belopp finge bestridas av det ordinarie reservationsanslaget till tekniska läroverk, vilket på grund av förefintliga besparingar härtill lämnade tillgång. Nu hava särskilda extra anslag för nämnda ändamål ansetts erforderliga, enär eljest besparingarna skulle komma att för hårt anlitas.

Avveckling av tekniska fackskolan för träindustri i Härnösand m. m.

Tekniska fackskolan för träindustri i Härnösand har alltifrån sin tillkomst år 1920 varit besökt av ett påfallande ringa antal elever. Frågan om skolans nedläggande har därför länge varit på tal, men man har hittills ansett sig böra avvakta ytterligare erfarenhet beträffande elevrekryteringen under år med mera normala ekonomiska konjunkturer än dem, som varit rådande under skolans första tillvaro. Det har nu visat sig, att undervisningen vid den ifrågavarande trätekniska fackskolan alltjämt för-

blivit föga eftersökt, och från industriellt håll har uttalats den meningen, att skolan i sin nuvarande gestaltning icke är av nämnvärt gagn för träindustrien. Vid sådant förhållande vore det, framhåller departementschefen, uppenbarligen dålig hushållning med statens medel att i fortsättningen upprätthålla denna läroanstalt, och han har därför biträtt ett framlagt förslag angående skolans successiva avveckling på det sätt, att första klassen indrages redan från och med läsåret 1929/1930.

Likaledes har departementschefen anslutit sig till ett av överstyrelsen framfört förslag om upprättande i fackskolans ställe av en förmansskola med uppgift att meddela den utbildning, som jämte industriell erfarenhet fordras för förmän inom träindustriens olika grenar. Behovet av en dylik skola har från sakkunnigt håll vitsordats, och ehuru här är fråga om en skoltyp, närmast jämförlig med kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning, synes det departementschefen vara önskvärt att skolan upprättas av staten och anknytes till tekniska gymnasiet i Härnösand. Från den närmast berörda industriens sida har utfästs ett bidrag till kostnaderna för skolans upprätthållande med 5,000 kronor årligen under fem år från tidpunkten för skolans trädande i verksamhet, och det torde enligt departementschefen vara att förvänta, att dylikt bidrag även i fortsättningen kommer att lämnas. Såsom villkor för det utfästa bidraget har uppställts en fordran, att träindustrien tillerkännes rätt att genom någon sin organisation eller sammanslutning tillsätta en nämnd att samarbeta med skolans styrelse i frågor, som röra skolans organisation och planläggningen av undervisningen.

Beträffande förmansskolans ändamål och organisation m. m. innebär förslaget huvudsakligen följande.

Förmansskolans ändamål skulle vara att meddela den utbildning, som jämte industriell erfarenhet fordras för förmän inom träindustriens olika grenar.

För detta ändamål skulle *undervisningen* omfatta, förutom vissa grundläggande ämnen såsom svenska språket och matematik, speciellt sågverks-, cellulosa- och trämasseteknik, ävensom arbetsledning och andra ämnen, som kunna vara av betydelse för en arbetsledare i arbetsförmäns ställning såsom ekonomilära, yrkes- och arbetarlagstiftning samt teknisk hygien. Närmare bestämmelser angående undervisningen skulle meddelas av skolöverstyrelsen efter samråd med skolans styrelse.

Lärotiden skulle omfatta ett läsår om 280 dagar inberäknat för teknisk fackskola medgivna lovdagar. Angående antalet undervisningstimmar i veckan m. m. skulle likaledes gälla detsamma, som föreskrives beträffande teknisk fackskola. För övrigt skulle lärotiden uppdelas på två terminer, av vilka den första skulle användas företrädesvis till undervisning i de grundläggande ämnena, medan undervisningen i övriga ämnen skulle huvudsakligen koncentreras till den andra terminen.

Vardera terminens lärokurs skulle betraktas såsom en klass och för uppflyttning i andra klassen skulle fordras att hava nöjaktigt genomgått den första.

För *inträde i förmansskolans första klass* skulle fordras

- 1) en ålder av minst 20 år,
- 2) kunskaper och färdigheter motsvarande dem, som vitsordas genom godkänt avgångsbetyg från allmän fortsättningsskola,
- 3) att under minst tre år hava deltagit i yrkesmässigt arbete av sådan art, att det kan anses utgöra en god förberedelse för den verksamhet, för vilken skolan avser att utbilda.

För *inträde i andra klassen* skulle fordras att dels uppfylla fordringarna för inträde i första klassen, dels därutöver äga de kunskaper och färdigheter denna klass avser att meddela.

Undervisningen skulle bestridas av dels *tekniska gymnasiets lärare*, så långt detta är lämpligt, dels och huvudsakligen av ytterligare *extra lärare och föreläsare*, i den mån undervisningens ändamålsenliga upprätthållande sådant påkallar.

Tekniska gymnasiets rektor skulle tillika vara *rektor för förmansskolan*, men någon av skolans lärare skulle på förslag av styrelsen kunna av skolöverstyrelsen förordnas att såsom *föreståndare för förmansskolan* biträda rektor vid ledningen och övervakandet av undervisningen i denna.

Styrelsen för tekniska gymnasiet i Härnösand skulle tillika vara *styrelse för förmansskolan*. Vid sidan av styrelsen skulle finnas en *teknisk nämnd*, med vilken styrelsen skulle hava att samråda i frågor rörande undervisningens planläggning. Denna nämnd, som likväl icke skulle äga att deltaga i styrelsens beslut, skulle bestå av minst tre, högst fem personer, utsedda av de organisationer eller personer, som enligt vad här förut meddelats utfäst sig lämna ekonomiskt bidrag till skolans upprätthållande.

För övrigt skulle de bestämmelser, som gälla beträffande tekniska fackskolor, i tillämpliga delar göras gällande även i fråga om den här avsedda förmansskolan.

Enär det anses vara av synnerlig vikt, att skolan kan erhålla dugliga och för den ifrågavarande undervisningen lämpliga lärare, skulle kraven på *lärarnas kompetens och undervisningsskicklighet* icke ställas lägre, än då det gäller undervisning i teknisk fackskola. På grund härav anses, att *arvodet för undervisningen* ej heller bör vara lägre utan bestämmas till samma belopp, som gäller för teknisk fackskola. Således skulle arvodet till extra lärare beräknas med i medeltal 175 kronor för veckotimme och läsår.

Då sålunda anspråken på lärarnas duglighet och även deras avlöning skulle bliva minst lika höga i förmansskolan som i den tekniska fackskolan, anses det icke böra möta något hinder, att, såsom hittills varit fallet i Härnösand och är vanligt även å andra orter, där teknisk fackskola finnes i kombination med tekniskt gymnasium, såväl de ordinarie som extra

lärarnas tjänstgöring må kunna delvis förläggas till vilken som helst av läroverkets avdelningar, alltså tekniska gymnasiet eller förmansskolan, beroende på hur det kan befinnas lämpligt med hänsyn till undervisningens ändamålsenliga bedrivande.

Skolöverstyrelsen har föreslagit, att kostnaderna för förmansskolan skulle upptagas i en för hela läroverket gemensam stat. Antalet undervisningstimmar i tekniska gymnasiet skulle bliva som hittills motsvarande 40 veckotimmar i vardera klassen, inbegripet 3 timmar gymnastik, alltså, då gymnastiken är gemensam för alla 3 klasserna, $3 \times 37 + 3 = 114$ veckotimmar förutom de extra timmar, som erfordras för klassernas uppdelning i grupper vid vissa laborationer samt för undervisningens avsedda differentiering i förekommande fall. För dessa ändamål beräknas i medeltal 15 veckotimmar. Härtill kommer så förmansskolan med ytterligare 40 veckotimmar, inbegripet 3 timmar gymnastik, eller, om gymnastiken kan vara gemensam med gymnasiets, 37 veckotimmar, varförutom beräknas 6 veckotimmar för uppdelning i laborationsgrupper och eventuell differentiering. Summan av antalet veckotimmar för hela läroverket skulle sålunda bliva $114 + 15 + 37 + 6 = 172$.

Vid bibehållande av läroverkets nu i stat uppförda rektor och fem lektorer och under antagande, att rektor bestrider 18 samt lektorerna i medeltal 24 veckotimmar vardera, skulle alltså $18 + 5 \times 24 = 138$ veckotimmar kunna beräknas för ordinarie lärare och $172 - 138 = 34$ veckotimmar komma att bestridas av extra lärare. Nu äro emellertid två av de fem lektorstjänsterna vakanta och upprätthållas enligt Kungl. Maj:ts beslut tills vidare genom vikarier. Skolöverstyrelsen håller före, att vid den tekniska fackskolans avveckling en av de nämnda lektorstjänsterna bör kunna in dragas. Om så sker, skulle antalet undervisningstimmar, som bestridas av ordinarie lärare, kunna beräknas till $18 + 4 \times 24 = 114$ och alltså $172 - 114 = 58$ veckotimmar återstå för extra lärare.

I övrigt skulle icke fordras annan förändring i läroverkets stat, än att det belopp av 400 kronor, som beräknats till föredrag om arbetarskydd och hygien, skulle höjas till 600 kronor därför, att föredragen med hänsyn till förmansskolan skulle utökas att omfatta även arbetsledning.

Med ledning av dessa beräkningar har skolöverstyrelsen uppgjort en stat för tekniska gymnasiet och träindustriens förmansskola i Härnösand, slutande å 59,800 kronor. Detta belopp understiger med 3,150 kronor den nuvarande staten för tekniska läroverket i Härnösand.

Departementschefen har icke haft något att erinra mot skolöverstyrelsens kostnadsberäkningar och statförslag. Den nya staten skulle dock icke träda i tillämpning förrän från och med budgetåret 1930/1931. Under övergångsåret 1929/1930 skulle den nuvarande staten bibehållas oförändrad. Härvid bör, framhåller departementschefen, liksom vid den blivande förändrade staten fogas det villkoret, att anslagsposten till extra lärare må

tagas i anspråk för avlönande av dylika lärare vid förmansskolan endast under förutsättning att såsom bidrag till täckande av statens slutsumma av kommuner eller enskilda tillskjutes ett belopp av sammanlagt minst 5,000 kronor.

Anslagsbe-
räkning.

Det ordinarie reservationsanslaget till tekniska läroverk var i riksstaten för vartdera av budgetåren 1926/1927 och 1927/1928 uppfört med ett belopp av 483,000 kronor. Anslaget var enligt Kungl. Maj:ts cirkulär den 28 maj 1926 fördelat mellan de särskilda läroanstalterna på följande sätt:

Tekniska gymnasiet i Örebro	kronor	121,225:—
Tekniska läroverket i Malmö	»	112,100:—
Elektrotekniska fackskolan i Västerås	»	39,000:—
Tekniska elementarskolan i Norrköping	»	46,500:—
Tekniska elementarskolan i Borås	»	46,500:—
Tekniska läroverket i Härnösand	»	62,950:—
Tekniska fackskolan för maskinindustri i Eskilstuna ..	»	36,300:—
Till arvoden åt extra lärare och vikarier samt för oför- utsedda behov	»	18,425:—
<hr/>		
Summa kronor		483,000:—

I riksstaten för budgetåret 1928/1929 har ifrågavarande ordinarie anslag uppförts med ett till 450,000 kronor nedsatt belopp. På sätt framgår av dåvarande departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 4 januari 1928 (åttonde huvudtiteln sid. 554) var berörda anslagsminskning avsedd att utgöra allenast en med hänsyn till förefintliga besparingar å anslaget vidtagen tillfällig nedsättning av det samma. På grund härav har någon ändring icke skett i den fastställda fördelningen av anslaget, utan genom beslut den 8 juni 1928 har Kungl. Maj:t förklarat, att vad som för budgetåret 1928/1929 utöver det för samma år utgående anslagets belopp å 450,000 kronor erfordrades för täckande av de i cirkuläret den 28 maj 1926 upptagna utgiftsposterna å tillhopa 483,000 kronor skulle utgå av de å reservationsanslaget till tekniska läroverk uppkomna besparingarna.

I den till riksdagen den 4 januari 1929 avlättna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov har departementschefen beräknat det ordinarie reservationsanslaget till tekniska läroverk på följande sätt:

Tekniska gymnasiet i Örebro	kronor	121,225:—
Tekniska läroverket i Malmö	»	112,100:—
Elektrotekniska fackskolan i Västerås	»	39,000:—
Tekniska elementarskolan i Norrköping	»	46,500:—
Tekniska gymnasiet i Borås	»	55,000:—
Tekniska läroverket i Härnösand	»	62,950:—
Tekniska fackskolan för maskinindustri i Eskilstuna ..	»	36,300:—

Till arvoden åt extra lärare och vikarier samt för oför- utsedda behov	kronor 16,425:—
	<hr/>
	Summa kronor 489,500:—

På grund av förefintliga reservationer å anslaget, vilka beräknas komma att vid utgången av budgetåret 1928/1929 uppgå till omkring 74,000 kronor, har emellertid departementschefen ansett motiverat att för budgetåret 1929/1930 uppföra det ordinarie anslaget oförändrat med 450,000 kronor. Av besparingarna skulle då under samma budgetår utgå vad som utöver anslagets belopp erfordras för täckande av de av departementschefen angivna utgiftsposterna å tillhoppa 489,500 kronor. Däremot anser departementschefen, att då besparingarna icke lämpligen böra i sin helhet förbrukas, desamma icke böra under budgetåret 1929/1930 anlitas för bestridande av de tekniska läroverkens behov av extra anslag.

I den sedermera framlagda propositionen angående ombildning av tekniska läroverket i Härnösand har departementschefen anført, att vid bifall till vad i sistnämnda proposition föreslagits, statsverkets kostnader för tekniska läroverket i Härnösand under budgetåret 1929/1930 komme att minskas med 5,000 kronor. För att icke besparingarna å reservationsanslaget måtte alltför hårt anlitas, har departementschefen likväl icke ansett någon nedsättning böra ske i den förut föreslagna anslagssumman å 450,000 kronor. Den föreslagna omorganisationen vid tekniska läroverket i Härnösand skulle följaktligen icke påkalla annan ändring av ifrågasvarande i statsverkspropositionen gjorda anslagsäskande, än att i avseende å fördelningen av anslaget skulle iakttagas, att berörda tekniska läroverk komme i åtnjutande av allenast 57,950 kronor i stället för 62,950 kronor.

Vad först angår förslaget rörande omorganisation av den *tekniska elementarskolan i Borås*, vill utskottet erinra om, att riksdagen redan nästlidet år uttalat sig för att det från textilindustrien framkomna kravet på förbättrade utbildningsmöjligheter för textiltekniker borde tillgodoses genom en ombildning av nämnda läroanstalt. Den av riksdagen begärda utredningen rörande det sätt, varpå en dylik omläggning lämpligen borde ske, har nu resulterat i ett förslag, att skolan skulle omorganiseras till *ett tekniskt gymnasium* med textilteknisk undervisning. Utskottet kan icke känna sig övertygat om att en utveckling av skolan i denna riktning är erforderlig för det åsyftade ändamålet eller överhuvudtaget lämplig. Vårt land äger för närvarande tre tekniska gymnasier, nämligen ett i Härnösand, ett i Örebro och ett i Malmö. De hittills vunna erfarenheterna rörande dessa läroanstalter synas utskottet näppeligen kunna giva stöd för den uppfattningen, att behov av ytterligare en sådan skola skulle föreligga. Gymnasiet i Örebro har visserligen städse varit talrikt besökt, men de

Utskottets
yttrande.

båda övriga gymnasierna hava däremot hela tiden arbetat med ett relativt mycket ringa lärjungeantal. Under sådana förhållanden synes det icke vara tillrådligt att nu inrätta ett fjärde tekniskt gymnasium och detta därtill på en plats, ej alltför avlägsen från Örebrogymnasiet. Dessutom kan det befaras, att med den föreslagna gestaltningen av skolan såsom en läroanstalt, vars huvudändamål vore att meddela en allmän-teknisk underbyggnad, just det önskemål, som föranlett riksdagen att ifrågasätta en omorganisation av skolan, alltså en förbättrad textilteknisk fackutbildning, komme att undanskjutas. Utskottet har icke kunnat undgå att finna vissa uttalanden i skolöverstyrelsens framställning i ämnet visa hän i en sådan riktning.

Vad som här är det väsentliga, är, att så anordna undervisningen vid den tekniska elementarskolan i Borås, att behovet av textilteknisk fackutbildning kan därstädes nöjaktigt tillgodoses. För sådant ändamål synes utskottet åtminstone för närvarande ingen annan ändring av skolans organisation behöva ske, än att den hittillsvarande byggnadstekniska linjen, vilken uppenbarligen icke vidare är av behovet påkallad, indrages och ersättes av en textilteknisk linje. I övrigt torde skolans organisation kunna förbliva densamma som hittills.

Om tekniska elementarskolan organiseras på nu angivet sätt, med den byggnadstekniska avdelningen ersatt av en textilteknisk avdelning men eljest oförändrad, torde det vara nödvändigt att räkna med det i de tekniska elementarskolorna obligatoriska verkstadsarbetets bibehållande. Härutinnan kunna möjligen framtida erfarenheter giva anledning till en ändring, varigenom verkstadsarbetet skulle kunna uteslutas i samband med införande av fordran på för praktik såsom inträdesvillkor, men tills vidare torde, som sagt, verkstadsarbete böra ingå i läroplanen. Vidare måste vid bibehållande av de nuvarande lägre inträdesfordringarna något mera tid ägnas åt de allmänna grundläggande ämnena. Med hänsyn till nu angivna förhållanden synes den textilfackliga särundervisningen icke kunna erhålla större utrymme än omkring 20 veckotimmar. Då berörda undervisning tills vidare skulle uppehållas med extra lärarkrafter, komme alltså antalet extra lärartimmar att ökas från nuvarande 60 till 80. Den härav föranledda kostnadsökningen utgör, efter i medeltal 175 kronor för veckotimme, 3,500 kronor. Den nuvarande anslagsposten å 1,000 kronor till materialier och diverse till verkstaden torde böra bibehållas. Enligt Kungl. Majt:s förslag skulle denna post bortfalla men i stället de båda anslagsposterna till böcker, underhåll av samlingar, undervisningsmaterial m. m. samt till materialier och diverse till laborationer ökas med resp. 400 kronor och 600 kronor. Dessa ökning torde med den ståndpunkt, utskottet intagit i organisationsfrågan, ej behöva ifrågakomma.

Till arvode åt biträde vid laboratorier m. m. har, oavsett omorganisationen, ett belopp av 1,500 kronor ansetts erforderligt. Häremot har utskot-

tet intet att erinra. Till nu angivna belopp å 3,500 kronor och 1,500 kronor skulle så komma 1,750 kronor för de 10 veckotimmar, vartill medel hittills utgått utom staten. Summan av nämnda belopp utgör 6,750 kronor, varmed alltså staten för den tekniska elementarskolan i Borås skulle efter omorganisationen behöva ökas. Statens slutsumma skulle då komma att uppgå till 53,250 kronor i stället för av Kungl. Maj:t beräknade 55,000 kronor. På av överstyrelsen angivna skäl torde denna stat böra tillämpas redan från och med budgetåret 1929/1930, ehuru omorganisation skulle genomföras successivt.

Kungl. Maj:ts förslag, i vad det avser beviljande av ett extra anslag å 24,000 kronor till en fjärde parallellavdelning vid *tekniska gymnasiet i Örebro* samt ett extra anslag å 6,300 kronor till upprätthållande av parallellavdelningar vid *tekniska fackskolan i Eskilstuna*, har icke givit utskottet anledning till erinran.

Vad härefter angår förslaget rörande omorganisation av *tekniska läroverket i Härnösand* anser utskottet uppenbart, att anledning saknas för staten att längre uppehålla fackskolan för träindustri. Det synnerligen ringa lärjungeantalet under hela den tid av nära tio år, skolan funnits till, torde visa, att något behov av skolan icke föreligger. Utskottet biträder alltså Kungl. Maj:ts förslag, att skolan från och med läsåret 1929/1930 skall avvecklas.

Däremot kan utskottet icke giva sin anslutning till förslaget att låta fackskolan ersättas av en förmannsskola för träindustri. Såsom i propositionen framhålles, har hittills den principen uppehållits, att det överlämnats åt det enskilda initiativet att bedriva utbildningsverksamhet av detta slag, och att staten allenast på det sättet medverkat i sådana företag, att understöd lämnats från anslagen till kommunala och enskilda anstalter för yrkesutbildning. Det synes utskottet vara ägnat att ingiva starka betänkligheter, om staten nu skulle frångå denna regel. I varje fall kan enbart den omständigheten, att genom fackskolans nedläggande lokaler, undervisningsmateriell och lärarkrafter stå till buds, icke utgöra tillräckligt skäl för en dylik åtgärd. Det förefaller också föga ekonomiskt, att för en undervisningsanstalt av här berörda karaktär använda arbetskrafter med samma kvalifikationer och samma avlöningsförmåner som för ett tekniskt läroverk.

Skulle verkligen ett starkt behov av en skola av den föreslagna typen vara för handen, torde det få förutsättas, att intresset för skolans tillkomst skall från industriens sida vara så stort, att planerna på skolans inrättande kunna förverkligas under de organisatoriska former, som för sådana läroanstalter äro de vanliga, d. v. s. att ansvaret för skolans uppehållande övertages av enskilda. Liksom andra skolor av liknande slag tor-

de en sålunda upprättad läroanstalt kunna hava utsikt att erhålla statsunderstöd.

Utskottet måste alltså avstyrka Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Vidare kan utskottet icke finna tillräckliga skäl vara anförda för att, då nu fackskolan skall nedläggas, bibehålla den ena av de två vakanta lektorsbefattningarna vid läroverket. Enligt utskottets mening kan uppsättningen av ordinarie lärare utan olägenhet inskränkas till, utom rektor, tre lektorer, och utskottet anser, att denna inskränkning bör genomföras redan från och med den 1 juli 1929. Härav skulle föranledas följande förändringar i läroverkets stat. Staten för innevarande budgetår upptager 5 ordinarie lektorer, en var med en avlöning av 5,800 kronor. Statens slutsumma utgör 62,950 kronor. Minskas antalet lektorer till tre, medför detta en minskning i staten med 11,600 kronor, alltså från 62,950 kronor till 51,350 kronor. Då avvecklingen skall ske successivt, torde man emellertid böra för budgetåret 1929/1930 räkna med en ökning av antalet extra lärartimmar, motsvarande det antal timmar, som komma på två ordinarie lektorer. Då varje ordinarie lektor beräknas bestrida i medeltal 24 veckotimmar, skulle erfordras medel till ytterligare 48 extra lärartimmar utöver de 44, som den nuvarande staten upptager, eller, efter i medeltal 175 kronor per veckotimme, 8,400 kronor. Nämda belopp av 51,350 kronor skulle alltså behöva ökas med 8,400 kronor till 59,750 kronor, som skulle utgöra statens slutsumma för budgetåret 1929/1930. Till sistnämnda belopp torde det tekniska läroverkets i Härnösand andel i det ordinarie reservationsanslaget för samma budgetår böra beräknas.

Utskottet har i det föregående uttalat sig för vissa avvikelser från Kungl. Maj:ts förslag. Dessa avvikelser synas dock icke böra föranleda någon ändring i fråga om det belopp, varmed det ordinarie reservationsanslaget bör uppföras i riksstaten för budgetåret 1929/1930. Utskottet anser alltså, att nämnda anslag bör i enlighet med vad Kungl. Maj:t hemställt upptagas med oförändrat belopp, 450,000 kronor. Fördelningen av anslaget jämte erforderligt belopp av därå uppkomna besparingar skulle bliva följande:

Tekniska gymnasiet i Örebro	kronor	121,225: —
Tekniska läroverket i Malmö	»	112,100: —
Elektrotekniska fackskolan i Västerås	»	39,000: —
Tekniska elementarskolan i Norrköping	»	46,500: —
Tekniska elementarskolan i Borås	»	53,250: —
Tekniska läroverket i Härnösand	»	59,750: —
Tekniska fackskolan för maskinindustri i Eskilstuna ..	»	36,300: —
Till arvoden åt extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behov	»	16,425: —

Summa kronor 484,550: —

Under åberopande av vad här anförts får utskottet hemställa,
att riksdagen må

a) med avslag å Kungl. Maj:ts förslag, i vad det avser ombildning av tekniska elementarskolan i Borås till ett tekniskt gymnasium, besluta, att vid nämnda skola skall, på sätt av utskottet i det föregående angivits, anordnas en textilteknisk avdelning i stället för den nuvarande byggnadstekniska avdelningen;

b) besluta, att tekniska fackskolan för träindustri i Härnösand skall, på sätt av utskottet ovan angivits, successivt avvecklas;

c) avslå Kungl. Maj:ts förslag, i vad det avser upprättande av en förmansskola för träindustri;

d) i riksstaten för budgetåret 1929/1930 uppföra det ordinarie reservationsanslaget till tekniska läroverk med oförändrat belopp av 450,000 kronor att jämte erforderligt belopp av å samma anslag uppkomna besparingar fördelas mellan de olika läroverken på sätt av utskottet här förut angivits;

e) till uppehållande av en fjärde parallellavdelning vid tekniska läroverket i Örebro anvisa för budgetåret 1929/1930 ett extra anslag av 24,000 kronor;

f) till uppehållande av parallellavdelningar vid tekniska fackskolan i Eskilstuna anvisa för nämnda budgetår ett extra anslag av 6,300 kronor.

Stockholm den 10 maj 1929.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius*, *A. C. Lindblad*, *Olof Olsson*, *O. Bergqvist*, *J. Nilsson* i Malmö, *C. A. Carlsson* i Gävle, *P. A. Dahl*, *N. J. M. Svensson* i Kompersmåla, *C. I. Asplund*, *J. G. Waller*, *K. E. Andersson* i Eliantorp och *A. Thelin*;

från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *A. Wiklund* i Brattfors, *P. Nilsson* i Bonarp, *O. Olsson* i Kullenbergstorp, *L. J. Carlsson-Frosterud*, *P. M. Olsson* i Blådinge, *A. Å:son Törnkvist* i Karlskrona, *B. F:son Holmgren*, *E. J. Wigforss*, *J. Olofsson* i Digernäs, *P. C. Jonsson* i Eskilstuna och *J. Jönsson* i Revinge.

Reservation

av herrar *Kvarnzelius, Bergqvist, Svensson* i Kompersmåla, *Asplund, Andersson* i Eliantorp, *Anderson* i Råstock, *Wiklund* och *Nilsson* i Bonarp, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

Vad härefter angår — — — — skall avvecklas.

Förslaget att låta fackskolan ersättas av en förmansskola för träindustri innebär visserligen, såsom ock departementschefen påpekat, en principiell nyhet, så till vida att läroanstalter med en sådan utbildningsuppgift hittills uppehållits såsom kommunala eller enskilda skolor, ehuru med understöd av statsmedel. Anordningen synes dock hava så stora praktiska fördelar, i det att på detta sätt till följd av fackskolans nedläggande ledigblivna lokaler och av denna hittills begagnad undervisningsmateriel kunna komma till användning, och från industriens sida har planen omfattats med så stort intresse, att de principiella invändningar, som möjligen skulle kunna riktas mot förslaget, synas utskottet icke böra tillmätas avgörande betydelse. Den tilltänkta organisationen bör enligt utskottets mening betraktas såsom ett försök, vilket, om det ej utfaller väl, kan inställas.

På ett par punkter har utskottet dock några anmärkningar att framställa.

För det första synes det utskottet ej vara tillfyllestgörande, att den från industrihåll gjorda utfästelsen om ekonomiskt bidrag till tiden begränsats. Enligt utskottets mening bör en förutsättning för att staten skall inrätta förmansskolan vara, att vederbörande förbinda sig att, så länge skolan av staten upprätthålles, lämna det avsedda bidraget av 5,000 kronor om året.

Vidare kan utskottet icke finna — — — — 59,750 kronor, som skulle utgöra statens slutsumma för budgetåret 1929/1930. Härav skulle dock ett belopp av 5,000 kronor bestridas medelst bidrag av enskilda, varför det tekniska läroverkets i Härnösand andel i det ordinarie reservationsanslaget torde för sistnämnda budgetår böra beräknas till allenast 54,750 kronor. Vad beträffar staten efter omorganisationens genomförande skulle genom minskningen av antalet lektorer till tre i stället för av Kungl. Maj:t föreslagna fyra slutsumman, som enligt Kungl. Maj:ts förslag utgör 59,800 kronor, sänkas med 5,800 kronor till 54,000 kronor. Men då en kompensation erfordras med 24 extra lärartimmar, måste sistnämnda belopp, 54,000 kronor, ökas med 24×175 kronor eller 4,200 kronor till 58,200 kronor.

Med nu angivna modifikationer anser sig utskottet kunna biträda vad av Kungl. Maj:t föreslagits i fråga om tekniska läroverket i Härnösand.

De ändringar, utskottet ovan förordat i Kungl. Maj:ts förenämnda olika förslag, skulle, såsom av det anförda framgår, medföra vissa kostnads-

minskningar, men utskottet anser likväl tillräcklig anledning icke föreligga att frångå Kungl. Maj:ts förslag om det ordinarie reservationsanslagets uppförande i riksstaten för budgetåret 1929/1930 med oförändrat belopp, 450,000 kronor. Fördelningen av anslaget jämte erforderligt belopp av därå uppkomna besparingar skulle bliva följande:

Tekniska gymnasiet i Örebro	kronor	121,225:—
Tekniska läroverket i Malmö	»	112,100:—
Elektrotekniska fackskolan i Västerås	»	39,000:—
Tekniska elementarskolan i Norrköping	»	46,500:—
Tekniska elementarskolan i Borås	»	53,250:—
Tekniska läroverket i Härnösand	»	54,750:—
Tekniska fackskolan för maskinindustri i Eskilstuna ..	»	36,300:—
Till arvoden åt extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behov	»	16,425:—
<u>Summa kronor</u>		<u>479,550:—</u>

Under återopande av vad här anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må

a) med avslag å Kungl. Maj:ts förslag, — — — — byggnadstekniska avdelningen;

b) besluta, att tekniska fackskolan för träindustri i Härnösand skall, på sätt av utskottet ovan angivits, successivt avvecklas samt att i stället för nämnda fackskola skall från och med läsåret 1929/1930 i samband med tekniska gymnasiet i Härnösand upprättas en förmanskola för träindustri med de uppgifter och den organisation samt under de villkor, som i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet i det föregående tillstyrkt av Kungl. Maj:t bestämmas;

c) i riksstaten för budgetåret 1929/1930 — — — — d) i utlåtandet — — — — förut angivits;

d) till uppehållande av en fjärde — — — — e) i utlåtandet — — — — 24,000 kronor;

e) till uppehållande av parallellavdelningar — — — — f) i utlåtandet — — — — 6,300 kronor.